

Glosy

Mariusz Fras

Właściwość sądu w zakresie roszczeń z tytułu odpowiedzialności cywilnej za wypadki komunikacyjne Glosa do wyroku Europejskiego Trybunału Sprawiedliwości z dnia 13 grudnia 2007 r. (C — 463/06)*, FBTO Schadeverzekeringen N.V./Jack Odenbreit

Ofiara wypadku drogowego może wytoczyć powództwo bezpośrednio przeciwko ubezpieczycielowi osoby odpowiedzialnej za jego spowodowanie przed sądem państwa, w którym ma ona miejsce zamieszkania.

Prawo wspólnotowe uzależnia to prawo jedynie od spełnienia warunku, aby ubezpieczyciel miał swą siedzibę w państwie członkowskim Unii Europejskiej i aby takie bezpośrednie powództwo było dopuszczalne w świetle prawa krajowego.

Komentowany wyrok stanowi odpowiedź na pytanie prawne skierowane przez Bundesgerichtshof (Niemcy) w trybie art. 234 TWE o wydanie orzeczenia prejudycjalnego do Europejskiego Trybunału Sprawiedliwości (ETS)¹. Sąd ten przedłożył ETS pytanie, czy wspólnotowe rozpo-

* Orzeczenie dostępne na stronie: www.curia.europa.eu

¹ Zob. szerzej na temat pytań prawnych sądów państw członkowskich do Europejskiego Trybunału Sprawiedliwości K. Kukuryk: *Postępowanie w sprawie wydawania orzeczeń wstępnych w świetle przyszłego rozszerzenia Unii Europejskiej*. W: *Wymiar sprawiedliwości w Unii Europejskiej*. Red. C. Mik. Toruń 2001, s. 1994.

rządzenie w sprawie jurysdykcji² umożliwia poszkodowanemu wytoczenie powództwa bezpośrednio przeciwko ubezpieczycielowi przed sądem państwa, w którym poszkodowany ma miejsce zamieszkania. Ważne jest skrótkowe przedstawienie sytuacji procesowej stron, na płaszczyźnie której powstało pytanie sądu krajowego.

J. Odenbreit, zamieszkały w Niemczech, był ofiarą wypadku samochodowego, który miał miejsce w Niderlandach. Poszkodowany wytoczył powództwo bezpośrednio przeciwko zakładowi ubezpieczeń osoby odpowiedzialnej za jego spowodowanie, FBTO Schadeverzekeringen NV, przed sądem państwa, w którym ma swe miejsce zamieszkania. Sąd ten stwierdził brak swej jurysdykcji dla rozpatrzenia powództwa wytoczonego przeciwko ubezpieczycielowi mającemu siedzibę w Niderlandach i w związku z tym odrzucił powództwo jako niedopuszczalne. Na korzystny dla poszkodowanego wypadkiem wyrok sądu drugiej instancji ubezpieczyciel wniósł skargę do Bundesgerichtshof.

ETS odpowiedział na pytanie sądu krajowego twierdząc, dokonując wykładni rozporządzenia 44/2001, zgodnie z którą przyznaje ono osobom poszkodowanym wypadkiem drogowym możliwość pozwania ubezpieczyciela przed sądem państwa, w którym mają one swe miejsce zamieszkania.

Stanowisko ETS zaprezentowane w glosowanym orzeczeniu należy w pełni zaaprobować.

Obserwowany w ostatnich latach dynamiczny rozwój ubezpieczeń odpowiedzialności cywilnej, w szczególności ubezpieczenia odpowiedzialności cywilnej posiadaczy pojazdów mechanicznych za szkody powstałe w związku z ruchem tych pojazdów [dalej: ubezpieczenie OC posiadaczy pojazdów mechanicznych], powoduje, że problematyka z nimi związana jest nie tylko niezmiernie ciekawa, ale przede wszystkim aktualna.

Powodem takiego stanu rzeczy jest potrzeba „wzmacniania” odpowiedzialności cywilnej przez zapewnienie poszkodowanym kompensacji, niezależnie od niewypłacalności sprawcy, a równocześnie ochrona potencjalnych sprawców szkód przed nadmiernymi obciążeniami finansowymi z tytułu ich odpowiedzialności cywilnej³. Istota ubezpieczenia OC sprowadza się do tego, że zakład ubezpieczeń zobowiązuje się do zapłacenia odszkodowania za szkody wyrządzone osobom trzecim, względem których odpowiedzialność za szkodę ponosi ubezpieczający albo osoba, na rzecz której zawarta została umowa ubezpieczenia.

² Rozporządzenie Rady (WE) nr 44/2001 z dnia 22 grudnia 2000 r. w sprawie jurysdykcji i uznawania orzeczeń sądowych oraz ich wykonywania w sprawach cywilnych i handlowych. Dz.Urz. L 12 z dnia 10 stycznia 2001, s. 1–23.

³ Zob. E. Kowalewski: *Istota ubezpieczenia odpowiedzialności cywilnej*. „Prawo Asekuracyjne” 2002, nr 3, s. 3 i nast.

Umowny stosunek ubezpieczenia odpowiedzialności cywilnej, leżący w sferze zainteresowania norm kolizyjnych, będzie zawierał takie elementy, które wiążą go z więcej niż jednym systemem prawa krajowego, a ściślej — systemem prawnomerytorycznym właściwym takiej umowie. W piśmiennictwie dla takiego rodzaju umów ubezpieczenia proponowano pojęcie ubezpieczenia *cross — border*⁴. Ubezpieczenie *cross — border* cechuje się „międzynarodowością”, co należy rozumieć jako powiązanie prawnego stosunku z więcej niż jednym obszarem prawnym⁵. Dla identyfikacji ubezpieczenia *cross — border* kluczowe znaczenie ma zagadnienie tzw. lokalizacji (umiejscowienia) ryzyka, którego ochrona ubezpieczeniowa dotyczy⁶.

W odniesieniu do umów ubezpieczenia komunikacyjnego możemy mówić o dwóch różnorodnych stosunkach z elementem obcym (zagranicznym)⁷, z których mogą wynikać roszczenia ubezpieczeniowe. W pierwszym przypadku chodzi o sytuację związaną z przekroczeniem granicy przez sprawcę szkody — kierującego pojazdem mechanicznym, czyli gdy do wypadku dochodzi w państwie miejsca zamieszkania poszkodowanego. Druga sytuacja wiąże się natomiast z przekroczeniem granicy przez potencjalnego poszkodowanego i prowadzi do okoliczności, w których miejsce wypadku znajduje się w innym państwie niż państwo miejsca zamieszkania poszkodowanego. Może to być państwo rejestracji pojazdu sprawcy szkody lub inne państwo, do którego przybył zarówno poszkodowany, jak i sprawca. W obu sytuacjach, jeśli dojdzie do szkody spowodowanej ruchem pojazdu, którego posiadacz (kierujący pojazdem) odpowiada za jej skutki, w przeważającej liczbie przypadków poszkodowanemu przysługuje roszczenie bezpośrednie przeciwko ubezpieczycielowi osoby odpowiedzialnej za szkodę⁸.

W prawie wspólnotowym problematykę ubezpieczenia OC komunikacyjnego reguluje pięć dyrektyw, zwanych samochodowymi lub komunikacyjnymi, tj.: Dyrektywa Rady z dnia 24 kwietnia 1972 r. w sprawie ujednolicenia przepisów państw członkowskich dotyczących ubezpieczenia od odpowiedzialności cywilnej z tytułu użytkowania pojaz-

⁴ E. Kowalewski: *Prawo ubezpieczeń gospodarczych. Ewolucje i kierunki przemian*. Bydgoszcz 1992, s. 113—119.

⁵ Zob. więcej na temat roli elementu obcego (zagranicznego) w wytyczaniu zasięgu norm kolizyjnych prawa prywatnego międzynarodowego M. Pazdan: *Prawo prywatne międzynarodowe*. Warszawa 2005, s. 21—22 i tam cytowana literatura.

⁶ Por. E. Kowalewski: *Problematyka kolizyjnego prawa ubezpieczeniowego*. „Państwo i Prawo” 2005, z. 2, s. 24.

⁷ Według definicji M. Pazdana, stosunek z elementem obcym to taki stosunek, który nie jest w całości zamknięty w obrębie jednego państwa (państwa, w którym dokonywana jest jego ocena). Zob. M. Pazdan: *Prawo...*, s. 21.

⁸ Zob. D. Maśniak: *Właściwość prawa do dochodzenia roszczeń ubezpieczeniowych przez ofiary wypadków drogowych*. „Prawo Asekuracyjne” 2005, nr 4, s. 50.

dów samochodowych oraz egzekwowania obowiązku ubezpieczenia od tej odpowiedzialności (71/166/EWG)⁹, druga Dyrektywa Rady z dnia 30 grudnia 1983 r. w sprawie ujednolicenia przepisów państw członkowskich dotyczących ubezpieczenia od odpowiedzialności cywilnej z tytułu użytkowania pojazdów samochodowych (84/5/EWG)¹⁰, Dyrektywa Rady z dnia 14 maja 1990 r. w sprawie ujednolicenia przepisów państw członkowskich dotyczących ubezpieczenia od odpowiedzialności cywilnej z tytułu użytkowania pojazdów samochodowych (90/232/EWG)¹¹, Dyrektywa 2000/26/WE Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 16 maja 2000 r. w sprawie zbliżenia ustaw państw członkowskich dotyczących ubezpieczenia odpowiedzialności cywilnej w związku z używaniem pojazdów mechanicznych i zmieniająca Dyrektywy 73/239/EWG i 88/357/EWG Rady (czwarta dyrektywa w sprawie ubezpieczeń komunikacyjnych)¹² oraz Dyrektywa 2005/14/WE Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 11 maja 2005 r. zmieniająca Dyrektywy Rady 72/166/EWG, 84/5/EWG, 88/357/EWG i 90/232/EWG oraz Dyrektywę 2000/26/WE Parlamentu Europejskiego i Rady dotyczącą ubezpieczenia w zakresie odpowiedzialności cywilnej za szkody powstałe w związku z ruchem pojazdów mechanicznych¹³.

Zagadnienie będące przedmiotem niniejszych rozważań w aspekcie głosowanego orzeczenia dotyczy szerszego wycinka problematyki ubezpieczenia odpowiedzialności cywilnej, budzącego największe wątpliwości w praktyce ubezpieczeniowej, mianowicie — roszczenia bezpośredniego poszkodowanego wypadkiem komunikacyjnym.

Problematyka poruszana w głosowanym orzeczeniu w oczywisty sposób wymaga analizy instytucji *actio directa*, zarówno z punktu widzenia prawa cywilnego materialnego, prawa prywatnego międzynarodowego, jak i prawa procesowego.

Celem umowy ubezpieczenia OC jest — z jednej strony — udzielenie ochrony ubezpieczeniowej odpowiedzialnemu za szkodę przez przejęcie przez ubezpieczyciela ciężaru negatywnych konsekwencji majątkowych wyrządzonej szkody, a spoczywających bezpośrednio na jej sprawcy i będących skutkiem ponoszenia przezeń odpowiedzialności cywilnej za tę szkodę, z drugiej strony — wzmocnienie ochrony interesów osoby trzeciej, poszkodowanej w następstwie kolizji¹⁴. Uprawniony do odszkodowa-

⁹ Dz.Urz. WE 1972, L 103, s. 2.

¹⁰ Dz.Urz. WE 1984, L 8, s. 17.

¹¹ Dz.Urz. WE 1990, L 129, s. 33.

¹² Dz.Urz. WE 2000, L 181, s. 65. Na temat czwartej dyrektywy por. J. Orlicka, M. Orlicki: *Europejski system dochodzenia roszczeń ubezpieczeniowych za wypadki komunikacyjne za granicą — komentarz*. Bydgoszcz—Poznań 2003.

¹³ Dz.Urz. UE 2005, L 149, s. 14.

¹⁴ Zob. art. 822 § 1—5 k.c.

nia może dochodzić roszczenia bezpośrednio od zakładu ubezpieczeń (*actio directa*), co chroni go przed skutkami ewentualnego braku możliwości uzyskania pełnego zaspokojenia ze względu na sytuację majątkową podmiotu bezpośrednio odpowiedzialnego za szkodę¹⁵.

Możliwość dochodzenia przez poszkodowanego w wypadku komunikacyjnym roszczenia bezpośrednio od ubezpieczyciela jest rozwiązaniem przyjmowanym w polskim prawodawstwie od wielu lat. Roszczenie bezpośrednio określane jest w piśmiennictwie prawniczym mianem *actio directa* albo *action directe*. Konstrukcja roszczenia bezpośredniego wywodzi się z francuskiego systemu prawnego¹⁶. Jej celem jest skuteczniejsze zabezpieczenie interesów poszkodowanego. Ułatwia bowiem dochodzenie roszczeń przez poszkodowanego, a nadto zapobiega sytuacjom, w których ubezpieczony po uzyskaniu odszkodowania od ubezpieczyciela zużyłby je na inny cel niż zaspokojenie roszczeń poszkodowanego. Jak stwierdza E. Kowalewski, roszczenie bezpośrednio poszkodowanego wobec ubezpieczyciela nie jest roszczeniem deliktowym ani kontraktowym, lecz wynika z odpowiedzialności repartycyjno-gwarancyjnej ubezpieczyciela¹⁷.

Nadal otwarta pozostaje kwestia dotycząca natury prawnej oraz zakresu tego roszczenia¹⁸. Słusznie podnosi się w piśmiennictwie, że *actio directa* jest specyficzną konstrukcją prawną, której nie można zaszezegować do tradycyjnej konstrukcji roszczenia deliktowego czy kontraktowego. Jest to stosunek o charakterze dwuwarstwowym, który zawiera w sobie zarówno elementy roszczenia do sprawcy szkody, jak i roszczenia, które przysługują ubezpieczającemu z tytułu zawartej umowy ubezpieczenia od odpowiedzialności cywilnej¹⁹. *Actio directa* rozpatrywana na płaszczyźnie odpowiedzialności zakładu ubezpieczeń nabiera cech specyficznych, bo jest to po prostu odrębne roszczenie — roszczenie prawnoubezpieczeniowe²⁰.

¹⁵ Zob. art. 822 § 4 k.c. oraz art. 19 ust. 1 zd. 1. Ustawy z dnia 22 maja 2003 r. o ubezpieczeniach obowiązkowych, Ubezpieczeniowym Funduszu Gwarancyjnym i Polskim Biurze Ubezpieczycieli Komunikacyjnych. Dz.U. 2003, nr 124, poz. 1152.

¹⁶ T. Ereciński: *Sądowe dochodzenie roszczeń z tytułu obowiązkowych ubezpieczeń komunikacyjnych*. Warszawa 1976, s. 59.

¹⁷ E. Kowalewski: *Ubezpieczenie odpowiedzialności cywilnej. Funkcje i przemiany*. Toruń 1981, s. 186. Por. również P. Nygh: *Autonomy in International Contracts*. Oxford 1999, s. 250.

¹⁸ Szczegółowe uwagi por. J. Łopuski: *Z zagadnień ubezpieczenia morskiego: czy odchodzenie od ubezpieczenia odpowiedzialności cywilnej?* „Prawo Asekuracyjne” 2000, nr 1, s. 26.

¹⁹ Zob. M. Serwach, w: *Prawo ubezpieczeń gospodarczych*. Red. E. Kowalewski. Bydgoszcz—Toruń 2006, s. 408—411.

²⁰ A. Wąsiewicz: *Odszkodowanie w razie szkody w pojeździe mechanicznym*. „Prawo Asekuracyjne” 1996, nr 3, s. 50.

Wspomniane problemy kolizyjnoprawne powstają głównie w wypadku roszczenia bezpośredniego poszkodowanego w wypadku komunikacyjnym skierowanego przeciwko ubezpieczycielowi odpowiedzialności cywilnej, zwłaszcza we francuskim i włoskim systemie prawnym, które uznają je za oparte zarówno na statucie kontraktowym, jak i deliktowym²¹. Wedle tej koncepcji, roszczenie poszkodowanego w wypadku komunikacyjnym do zakładu ubezpieczeń (*actio directa*) ma podwójną „naturę”, czyli jest roszczeniem „deliktowo-kontraktowym”. Ma bowiem swe źródło w fakcie wyrządzenia poszkodowanemu szkody (co nadaje mu charakter deliktowy), ale może być realizowane w stosunku do ubezpieczyciela tylko w ramach zobowiązań tegoż, wynikających z zawartej umowy ubezpieczenia odpowiedzialności cywilnej (czyli jego zakres ma naturę „kontraktową”)²².

Podstawą prawną wierzytelności poszkodowanego przeciw zakładowi ubezpieczeń jest istnienie umowy ubezpieczenia OC oraz wyrządzenie szkody przez posiadacza pojazdu²³, nie zaś ustawa²⁴.

Z chwilą wyrządzenia przez ubezpieczonego sprawcę szkody osobie trzeciej powstają aż trzy różne, lecz wzajemnie powiązane stosunki prawne:

- stosunek zachodzący między zakładem ubezpieczeń a ubezpieczającym, którego źródłem jest zawarta umowa ubezpieczenia OC;
- stosunek między ubezpieczonym sprawcą szkody a poszkodowanym, źródłem którego jest fakt wyrządzenia szkody wskutek wypadku komunikacyjnego oraz
- stosunek między poszkodowanym a zakładem ubezpieczeń, na podstawie którego poszkodowany może dochodzić przysługujących mu w stosunku do sprawcy roszczeń odszkodowawczych bezpośrednio od zakładu ubezpieczeń (zasada *actio directa*)²⁵.

Należy więc przyjąć, iż stosunki towarzyszące ubezpieczeniu od odpowiedzialności cywilnej posiadaczy pojazdów mechanicznych przedstawiają obraz trójkąta. Przechodząc na teren prawa prywatnego międzynarodowego, należy rozgraniczyć na tle omawianej problematyki statut deliktowy, prawo właściwe dla umowy ubezpieczenia komunikacyjnego OC (statut ubezpieczeniowy) oraz statut *actio directa*.

²¹ Por. H. Claret: *Contrats d'assurance et conflits de loi en droit communautaire*. Lille 1994, s. 240—243.

²² W. Möller: *De la double nature de l'action directe*. In: *Études offertes à Monsieur le Professeur André Besson*. Paris 1976, s. 249—260.

²³ Tak A. Szpunar: *Dochodzenie roszczeń z obowiązkowych ubezpieczeń komunikacyjnych*. „Prawo Asekuracyjne” 2000, nr 3, s. 7—8.

²⁴ Tak E. Kowalewski: *Ubezpieczenie odpowiedzialności cywilnej...*, s. 161.

²⁵ Zob. M. Serwach, w: *Prawo ubezpieczeń gospodarczych...*, s. 389—390.

W myśl powszechnie przyjętego w nauce prawa prywatnego międzynarodowego poglądu, odpowiedzialność kontraktowa stron podlega statutowi kontraktowemu. Rozstrzyga on zarówno o przesłankach tej odpowiedzialności (między innymi także o ważności i wpływie na tę odpowiedzialność kontraktowych klauzul egzoneracyjnych), jak i o jej skutkach (a więc przysługujących wierzycielowi uprawnieniach w związku z niewykonaniem lub nienależytym wykonaniem zobowiązania). Statutowi umowy ubezpieczenia podlegają istnienie oraz treść wierzytelności ubezpieczonego z umowy, prawa i obowiązki ubezpieczającego wobec zakładu ubezpieczeń, w tym kwestia, komu przysługuje roszczenie wobec zakładu ubezpieczeń o spełnienie świadczenia. Z kolei kwestie związane z odpowiedzialnością deliktową (w tym przesłanki i skutki tej odpowiedzialności) podlegają statutowi deliktowemu²⁶.

W maju 2002 r. Komisja oficjalnie ogłosiła wstępny projekt rozporządzenia w sprawie prawa właściwego dla zobowiązań pozaumownych. Po uwzględnieniu wszelkich propozycji i uwag projekt rozporządzenia²⁷ został opublikowany dnia 22 lipca 2003 r.²⁸ W dniu 21 lutego 2006 r. Komisja opublikowała znowelizowany projekt, będący wynikiem zmian wprowadzonych przez Parlament Europejski w trakcie procedury legislacyjnej²⁹. Artykuł 15 tego projektu zawiera normę kolizyjną, obejmującą kwestię skargi bezpośredniej przeciwko ubezpieczycielowi osoby odpowiedzialnej (*actio directa*). Zgodnie z tym przepisem, osoba, która poniosła szkodę, może wystąpić z roszczeniem o odszkodowanie bezpośrednio do ubezpieczyciela osoby

²⁶ M. Pazdan: *Zbieg odpowiedzialności kontraktowej i deliktowej w prawie prywatnym międzynarodowym*. W: *Rozprawy z prawa cywilnego. Księga pamiątkowa ku czci Witolda Czachórskiego*. Warszawa 1985, s. 286.

²⁷ Proposal for a regulations of the European Parliament and the Council on the law applicable to non-contractual obligations („Rome II”) (COM(2003)427 *final*, 2003/0168 (COD)) w tłumaczeniu polskim tekst propozycji został opublikowany w „Kwartalniku Prawa Prywatnego” [dalej: KPP] 2004, z. 3, s. 885. Projekt rozporządzenia był oceniany i komentowany przez środowiska prawnicze. Zdaniem grupy hamburskiej prawa prywatnego międzynarodowego, przepis dotyczący *actio directa* powinien przewidywać, że prawo osoby, która poniosła szkodę, do wystąpienia z roszczeniem o odszkodowanie bezpośrednio przeciwko ubezpieczycielowi osoby odpowiedzialnej podlega prawu właściwemu dla zobowiązania pozaumownego lub prawu właściwemu dla umowy ubezpieczeniowej, w zależności od tego, które prawo jest korzystniejsze dla osoby poszkodowanej. Zob. Hamburg Group for Private International Law, *Comments on the European Commission's Draft Proposal for a Council Regulation on the Law Applicable to Non-Contractual Obligations*. „*Rabels Zeitschrift für ausländisches und internationales Privatrecht*” 2003, Nr. 67, s. 44–45.

²⁸ Szerzej M. Fabjańska, M. Świerczyński: *Ujednolicenie norm kolizyjnych dotyczących zobowiązań pozaumownych*. KPP 2004, z 3, s. 717.

²⁹ Amended proposal for a European Parliament and Council Regulation on the law applicable to non contractual obligations („Rome II”) (COM(2006)0083 *final*, 2003/0168(COD)).

odpowiedzialnej, jeżeli przewiduje to prawo właściwe dla zobowiązania pozaumownego lub prawo właściwe dla umowy ubezpieczeniowej. Niemniej jednak, podobnie jak art. 9 konwencji haskiej, proponowana norma dotyczy wyłącznie statutu deliktowego. Artykuł 15 projektu — jak podniesiono w literaturze — równoważy interesy poszkodowanego, któremu gwarantuje możliwość wyboru prawa właściwego, oraz interesy ubezpieczyciela, przez ograniczenie możliwości tego wyboru do dwóch porządków prawnych³⁰.

Prawodawca wspólnotowy w treści Rozporządzenia nr 864/2007 Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 11 lipca 2007 r.³¹ dotyczącego prawa właściwego dla zobowiązań pozaumownych (rozporządzenie Rzym II) wprowadził normę *explicite* odwołującą się do ubezpieczeń odpowiedzialności cywilnej, a to za pomocą odrębnej regulacji *actio directa*. Zgodnie z art. 18 rozporządzenia Rzym II, osoba, która poniosła szkodę, może wystąpić z roszczeniem o odszkodowanie bezpośrednio do ubezpieczyciela osoby odpowiedzialnej, jeżeli przewiduje to prawo właściwe dla zobowiązania pozaumownego lub prawo właściwe dla umowy ubezpieczeniowej. Zasadniczym celem koncepcji regulacji prawa właściwego dla *actio directa* za pomocą instrumentu prawa wspólnotowego w randze rozporządzenia była z całą pewnością chęć harmonizacji przepisów kolizyjnych w zgodzie z treścią rozporządzenia Rady nr 44/2001, o czym będzie mowa w dalszych rozważaniach.

Prawo do skierowania przez poszkodowanego skargi bezpośrednio przeciwko ubezpieczycielowi może zatem podlegać statutowi deliktowemu bądź statutowi kontraktowemu umowy ubezpieczenia. Wskazać należy, iż zakres świadczenia ubezpieczyciela jest oznaczony wyłącznie statutem kontraktowym³².

Projekt rozporządzenia³³ w art. 3 ust. 1a ustanawiał ogólną klauzulę wyłączeniową, której celem było zapewnienie pewnego stopnia elastyczności, umożliwiającej sądowi dostosowanie sztywnej reguły do indywidualnej sprawy, co jednocześnie pozwalałoby na zastosowanie prawa odzwierciedlającego ciężar sytuacji, kiedy tylko zobowiązanie jest bardziej związane z innym państwem. W tym duchu została wprowadzona do projektu przez Parlament Europejski poprawka przesadzająca, że

³⁰ P. Stone: *EU Private International Law. Harmonization of Laws*. Northampton 2006, s. 374.

³¹ Dz.Urz. L 199 z dnia 31 lipca 2007 r. Zgodnie z art. 32 Rozporządzenia, stosuje się je od dnia 11 stycznia 2009 r.

³² A. Junker: *Die Rom II-Verordnung: Neues Internationales Deliktsrecht auf europäischer Grundlage*. „Neue Juristische Wochenschrift” [dalej: NJW] 2007, H. 51, s. 3681.

³³ Report on the Proposal for a Regulation of the European Parliament and the Council on the Applicable to non-contractual obligations („Rome II”), COM (2003)0427-C5-0338/2003 — 2003/0168 (COD). Więcej na ten temat G. Wagner: *Die neue Rom II-Verordnung*. „Praxis des Internationalen Privat- und Verfahrensrechts” 2008, H. 1, s. 15.

w przypadku obrażeń ciała spowodowanych wypadkami drogowymi sąd rozpatrujący sprawę stosuje przepisy związane z wysokością odszkodowania, obowiązujące w miejscu stałego zamieszkania poszkodowanego, chyba że takie postępowanie byłoby niekorzystne dla poszkodowanego. W trakcie prac nad projektem Parlament Europejski zażądał dalszych szczególnych uregulowań dotyczących restytucji szkód osobowych wedle prawa zwyczajnego miejsca pobytu poszkodowanego. Mimo trafności, regulacja ta, nie znalazła odzwierciedlenia w uchwalonym przez prawodawcę wspólnotowego rozporządzeniu Rzym II — z uwagi na ryzyko, że proponowany tekst przepisu przekazuje treści, które są sprzeczne ze stawaną sobie przez rozporządzenie za cel przewidywalnością³⁴.

Zgodnie z zasadą priorytetu, wiążące państwo normy prawa międzynarodowego mają pierwszeństwo przed normami pochodnego prawa wspólnotowego i prawa krajowego. Polska ratyfikowała Konwencję haską o prawie właściwym dla wypadków drogowych z 1971 r., która dotyczy pozaumownej odpowiedzialności cywilnej wynikającej z wypadków drogowych, niezależnie od rodzaju postępowania, w którym dochodzi się tej odpowiedzialności³⁵. W myśl jej postanowień, za wypadek drogowy uważa się wypadek, w którym uczestniczy jeden lub kilka pojazdów z napędem silnikowym lub bez napędu, wiążący się z ruchem na drodze publicznej, na terenie ogólnodostępnym lub prywatnym dostępnym dla niektórych osób (art. 1 ust. 2). Konwencja haska o prawie właściwym dla wypadków drogowych z dnia 4 maja 1971 r. normuje kwestię prawa właściwego dla pozaumownej odpowiedzialności cywilnej wynikającej z wypadków drogowych. Na stosunkowo precyzyjne zdefiniowanie jej zakresu sytuacyjnego pozwala z jednej strony enumeratywne określenie wyłączonych z niego zagadnień (art. 2), a z drugiej strony — doprecyzowanie kwestii wchodzących w skład konwencyjnego statutu deliktowego (art. 8).

Konwencja wyraźnie odnosi się do bezpośrednich roszczeń przysługujących przeciwko ubezpieczycielowi osoby odpowiedzialnej (art. 9). Dopuszcza ich dochodzenie, jeśli takie uprawnienie przewiduje prawo rejestracji pojazdu sprawcy lub prawo miejsca wypadku, a w ostateczności

³⁴ Zmieniony wniosek dotyczący Rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady dotyczącego prawa właściwego dla zobowiązań pozaumownych („Rzym II”), COM (2006) 83. wersja ostateczna, 2003/0168 (COD).

³⁵ Konwencja o prawie właściwym dla wypadków drogowych, sporządzona w Hadze dnia 4 maja 1971 r. (Dz.U. 2003, nr 63, poz. 585), której stronami są: Republika Austrii, Królestwo Belgii, Republika Białoruś, Bośnia i Hercegowina, Republika Chorwacji, Republika Czeska, b. Jugosłowiańska Republika Macedonii, Republika Francuska, Królestwo Hiszpanii, Republika Litewska, Republika Łotewska, Wielkie Księstwo Luksemburga, Królestwo Niderlandów (dla Królestwa w Europie i Antyli Niderlandzkich), Republika Słowacka, Republika Słowenii, Konfederacja Szwajcarska, Federacyjna Republika Jugosławii. Konwencja ta weszła w życie w stosunku do Polski w dniu 28 maja 2002 r.

prawo właściwe dla umowy ubezpieczenia OC posiadacza pojazdu mechanicznego, którego ruchem wyrządzono szkodę.

Konwencja jako podstawowy łącznik przyjmuje miejsce wypadku (art. 3). Wyznacza on właściwe prawo do dochodzenia roszczeń przez poszkodowanego w wypadku drogowym zaistniałym na terytorium państwa jego miejsca zwyczajnego pobytu (zamieszkania), jak również poszkodowanego, który doznał szkód na skutek zdarzenia (wypadku drogowego), mającego miejsce na terytorium państwa rejestracji pojazdu sprawcy szkody. Inaczej, jeśli stan faktyczny się komplikuje i do wypadku dochodzi na terytorium państwa trzeciego, niebędącego państwem rejestracji pojazdu sprawcy, to prawem właściwym jest prawo państwa rejestracji. Łącznik rejestracji pojazdu uznano również za właściwszy, gdy miejsce zwyczajnego pobytu i rejestracji pojazdu znajdują się na terytorium tego samego państwa, a jedynie miejsce wypadku gdzie indziej. Jeśli na skutek wypadku dochodzi do szkód na osobie czy mieniu kilku osób, to określa się prawo właściwe oddzielnie dla każdej z nich.

Rozbudowaną regulację dotyczącą stosunku do umów międzynarodowych zawiera art. 28 rozporządzenia Rzym II. Przepis ten ustanawia dwie następujące reguły. Po pierwsze, rozporządzenie nie uchybia stosowaniu konwencji międzynarodowych, których stronami, w chwili przyjęcia rozporządzenia, jest jedno lub kilka państw członkowskich, a które ustanawiają normy kolizyjne odnoszące się do zobowiązań pozaumownych (art. 28 ust. 1). Po drugie, rozporządzenie ma jednak w stosunkach między państwami członkowskimi pierwszeństwo przed konwencjami zawartymi wyłącznie pomiędzy dwoma lub większą liczbą państw członkowskich w zakresie, w jakim konwencje takie dotyczą kwestii uregulowanych rozporządzeniem (art. 28 ust. 2). Wyrażona w art. 28 ust. 2 rozporządzenia norma dotyczy umów międzynarodowych, których stronami są wyłącznie państwa członkowskie Wspólnoty Europejskiej. Ustępują one przed przepisami tego rozporządzenia. Z kolei reguła wyrażona w art. 28 ust. 1 przyznaje pierwszeństwo umowom międzynarodowym, zawierającym normy kolizyjne wskazujące prawo właściwe dla zobowiązań pozaumownych, których stroną jest przynajmniej jedno państwo niebędące członkiem Wspólnoty Europejskiej. Mając to na uwadze, należy stwierdzić, że rozporządzenie to ustępuje pierwszeństwa Konwencji haskiej o prawie właściwym dla wypadków drogowych z dnia 4 maja 1971 r.³⁶

³⁶ Szerzej na temat prac nad tym uregulowaniem por. Hamburg Group for Private International Law, *Comments on the European Commission's Draft Proposal for a Council Regulation on the Law Applicable to Non- Contractual Obligations*, <http://www.mpi-priv-hh.mpg.de>, s. 60; *Proposition modifiée de règlement du Parlement Européen et du Conseil sur la loi applicable aux obligations non contractuelles („Rome II”)*. COM (2006) 83 final.

Głównym źródłem prawa w zakresie jurysdykcji we Wspólnocie Europejskiej była do niedawna Konwencja brukselska z dnia 27 września 1968 r. o jurysdykcji i wykonywaniu orzeczeń sądowych w sprawach cywilnych i handlowych, obowiązująca (w pierwotnym kształcie) od dnia 1 lutego 1973 r., kilkakrotnie nowelizowana³⁷. Jej stronami mogły być (i były) jedynie państwa członkowskie Unii.

W dniu 16 września 1988 r. doszło do podpisania w Lugano równoległej (bliźniaczej) konwencji. W akcie tym uczestniczyły państwa członkowskie Unii oraz państwa należące do Europejskiego Stowarzyszenia Wolnego Handlu (EFTA)³⁸. Weszła ona w życie dnia 1 lutego 1992 r. Do konwencji tej przystąpiła także Polska (konwencja ta w naszym kraju weszła w życie dnia 1 lutego 2000 r.)³⁹.

W dniu 1 marca 2002 r. weszło w życie w państwach Wspólnoty Europejskiej (z wyjątkiem Danii) Rozporządzenie Rady (WE) nr 44/2001 z dnia 22 grudnia 2000 r. o jurysdykcji oraz uznawaniu i wykonywaniu orzeczeń w sprawach cywilnych i handlowych⁴⁰.

Rozporządzenia są aktami wtórnego prawa wspólnotowego, mającymi bezpośrednie zastosowanie w państwach członkowskich Wspólnoty. Przysługuje im pierwszeństwo przed uregulowaniami krajowymi⁴¹. Rozporządzenie nr 44/2001 nie wymagało zatem do swego wejścia w życie ani wewnątrzpaństwowych aktów transformacyjnych, ani promulgacji zgodnej z przepisami prawa krajowego. Wystarczyło ogłoszenie Rozporządzenia w „Dzienniku Urzędowym Wspólnoty Europejskiej” (art. 254 ust. 1 i 2 TWE), do czego doszło dnia 16 stycznia 2001 r. Odnosi się to do jego wejścia w życie w państwach, które wstąpiły do Unii Europejskiej dnia 1 maja 2004 r. W państwach tych (a więc i w Polsce) Rozporządzenie nr 44/2001 zaczęło obowiązywać z chwilą uzyskania przez nie członkostwa (art. 76 rozporządzenia).

Zasadniczym celem konwencji, zgodnie z art. 220 Traktatu ustanawiającego Wspólnotę Europejską, jest ułatwienie uznawania i wykonywania orzeczeń wydanych w jednym z krajów członkowskich w innych

³⁷ Tekst jedn.: Dz.Urz. WE z dnia 26 stycznia 1988 r. C 27; przekład polski M. Huliśta, w: KPP 1997, z. 4, s. 701—793.

³⁸ Na temat genezy konwencji lugańskiej por. J. Ciszewski: *Konwencja z Lugano. Komentarz*. Warszawa 2004, s. 41 i nast.

³⁹ Dz.U. 2004, nr 10, poz. 132.

⁴⁰ Dz.Urz. WE z dnia 16 stycznia 2001 r. L 12. Tłumaczenie polskie wraz z tekstami angielskim, francuskim i polskim, w: KPP 2004, z. 1, s. 240—307; por. też K. Weitz: *Jurysdykcja krajowa oraz uznawanie i wykonywanie orzeczeń w sprawach cywilnych i handlowych w świetle prawa wspólnotowego*. KPP 2004, z. 1, s. 215—237; M. Pazdan: *Poszukiwanie właściwego sądu i właściwego prawa po 1 maja 2004 r.* „Rejent” 2004, nr 3—4, s. 11—21.

⁴¹ Por. M. Ahl, M. Szpunar: *Prawo europejskie*. Warszawa 2002, s. 25 i nast.

krajach członkowskich. Zgodnie z niekwestionowanym stanowiskiem Europejskiego Trybunału Sprawiedliwości z dnia 20 stycznia 1994 r., konwencja nie znajduje zastosowania do orzeczeń wydanych przez sądy państw trzecich.

Również celem rozporządzenia jest ułatwienie przepływu orzeczeń między państwami członkowskimi. Jest to cel nadrzędny, któremu podporządkowane są przepisy regulujące inne materie, w tym także jurysdykcję sądów państw członkowskich⁴².

Rozporządzenie w art. 9 ust. 1 lit. b stanowi natomiast, że powództwo przeciwko ubezpieczycielowi w przypadku powództwa ubezpieczającego, ubezpieczonego lub uposażonego z tytułu ubezpieczenia może być wniesione między innymi przed sąd miejsca, w którym powód ma miejsce zamieszkania. Oznacza to, że w zależności od osoby powoda o jurysdykcji krajowej rozstrzyga każdorazowo miejsce zamieszkania ubezpieczającego, ubezpieczonego lub uposażonego z tytułu ubezpieczenia.

Artykuł 11 Rozporządzenia 44/2001 reguluje instytucję określaną jako *actio directa*. Zagadnienie związane z roszczeniem bezpośrednim poszkodowanego do ubezpieczyciela, z którym ubezpieczający zawarł umowę ubezpieczenia odpowiedzialności cywilnej, należy do jednych z najistotniejszych zagadnień dziedziny ubezpieczeń gospodarczych. Poszkodowany w związku ze zdarzeniem objętym umową ubezpieczenia odpowiedzialności cywilnej może dochodzić roszczeń bezpośrednio od ubezpieczyciela, niezależnie od ich obligatoryjnego lub fakultatywnego charakteru (*actio directa*)⁴³.

Przepis art. 11 ust. 2 stanowi, że w odniesieniu do ubezpieczenia odpowiedzialności cywilnej ubezpieczyciel może być również pozwany przed sąd, w którym zawisło powództwo poszkodowanego przeciwko ubezpieczonemu, o ile jest to dopuszczalne według prawa tego sądu. Rozporządzenie reguluje jurysdykcję w przypadku *actio directa*, pod warunkiem, że takie powództwo jest dopuszczalne przez *lex fori*. Celem tego przepisu jest zapobieganie konfliktom, które mogłyby powstać, gdyby ubezpieczyciel i ubezpieczony zostali pozwani w różnych krajach, a to z uwagi na ściśle związany zachodzący między powództwami dotyczącymi ich odpowie-

⁴² Rozporządzenie oparte jest na modelu *convention double*, czyli umowy międzynarodowej regulującej jurysdykcję bezpośrednią na potrzeby uproszczonego uznawania i wykonywania orzeczeń. Przepisy rozporządzenia, tak jak przepisy konwencji, regulujące jurysdykcję bezpośrednią mają znaczenie subsydiarne wobec zasadniczego celu, jakim jest swobodny przepływ orzeczeń między państwami członkowskimi. Por. R. Greimer: *Das Nebeneinander und Miteinander von europäischem und nationalem Zivilprozeßrecht*. NJW 1986, H. 48, s. 2991.

⁴³ Zob. szerzej J. Łopuski: *Z zagadnień ubezpieczenia morskiego...*, s. 26; A. Wąsiewicz: *Odszkodowanie w razie szkody...*, s. 50.

działności⁴⁴. Znaczenie art. 11 ust. 1 jest największe w sprawach związanych z wypadkami komunikacyjnymi, albowiem osoba odpowiedzialna zazwyczaj ma obowiązek zawarcia umowy ubezpieczenia obowiązkowego, pokrywającego wszelkie szkody związane z użytkowaniem pojazdu mechanicznego. Ubezpieczyciel może wstąpić bądź zostać przypozwany do każdego postępowania, które poszkodowany wytoczył przeciwko ubezpieczonemu, jeśli zezwala na to *lex fori*. Dlatego gdy osoba poszkodowana w wypadku komunikacyjnym pozywa sprawcę przed sąd państwa członkowskiego, który nie miałby na podstawie art. 9 jurysdykcji nad ubezpieczycielem, to w myśl art. 11 ust. 1 sprawca może przypozwać swego ubezpieczyciela odpowiedzialnego gwarancyjnie z tytułu umowy ubezpieczenia odpowiedzialności cywilnej do udziału w sprawie⁴⁵.

Przepis art. 11 ust. 2 stanowi, że przepisy art. 8–10 mają zastosowanie do powództw wytoczonych przez poszkodowanego bezpośrednio przeciwko ubezpieczycielowi, jeżeli takie bezpośrednie powództwo jest dopuszczalne. Według stanowiska wyrażonego przez judykaturę francuską⁴⁶, umowa o jurysdykcję (ograniczająca to uprawnienie) zawarta między ubezpieczonym a ubezpieczycielem nie wiąże osoby trzeciej w zakresie dopuszczalności wniesienia powództwa bezpośrednio przeciwko ubezpieczycielowi. Sądownictwo francuskie doszło do przekonania, że poszkodowany, który wnosi bezpośrednie powództwo przeciwko ubezpieczycielowi, nie może być związany umową prorogacyjną, której postanowień, zgodnie z definicją, nie mógł indywidualnie uzgodnić. Tak jak art. 11 ust. 1, art. 11 ust. 2 wydaje się mieć zasadnicze zastosowanie w sprawach związanych z wypadkami komunikacyjnymi. Pozwala poszkodowanym na pozwanie, przed jeden z sądów ustalonych zgodnie z art. 5 ust. 5, art. 8 lub art. 9, ubezpieczyciela osoby, która wyrządziła szkodę. Jednakże w doktrynie podnoszono, że przepis ten nie pozwala osobie poszkodowanej na wniesienie powództwa przed sąd państwa członkowskiego, gdzie znajduje się jej miejsce zamieszkania lub gdzie ma miejsce zamieszkania ubezpieczony⁴⁷.

ETS w głosowanym orzeczeniu słusznie podkreślił, że ofiary wypadku samochodowego (poszkodowani) powinny zostać objęte lepszą ochroną przyznaną przez przepisy rozporządzenia podmiotom uznanym za słabe strony w sporach dotyczących ubezpieczenia. Ponadto w motywach orzeczenia ETS wskazał, że rozporządzenie wzmocniło tę ochronę w po-

⁴⁴ Zob. The Jenard Report. Dz.Urz. 1979, C 59/31 i zawarte tam uwagi dotyczące identycznego przepisu art. 10 ust. 1 konwencji brukselskiej.

⁴⁵ J. Łopuski: *Konwencja lugańska o jurysdykcji i wykonywaniu orzeczeń sądowych w sprawach cywilnych i handlowych*. Bydgoszcz 2001, s. 14.

⁴⁶ *Société Lutz et autre v Société Frasco et autres*, D [1991] SC 285 Paris Court of Appeal, Izba XII, orzeczenie z dnia 12 listopada 1991.

⁴⁷ S. O'Malley, A. Layton: *European Civil Practice*. London 1989, § 18.38.

równaniu z ochroną wynikającą ze stosowania Konwencji brukselskiej z dnia 27 września 1968 r. o jurysdykcji i wykonywaniu orzeczeń sądowych w sprawach cywilnych i handlowych⁴⁸.

Wykładnia ta, z uwzględnieniem zastosowanej przez ETS argumentacji celowościowo-funkcjonalnej⁴⁹, znajduje również potwierdzenie w brzmieniu dyrektyw komunikacyjnych.

Czwarta dyrektywa komunikacyjna⁵⁰, uchwalona w 2000 r., wprowadziła skuteczne mechanizmy w zakresie ochrony praw konsumenckich, konstytuując zarówno nowe rozwiązania instytucjonalne, jak i funkcjonalne w zakresie form ochrony poszkodowanych, zobowiązując państwa członkowskie Europejskiego Obszaru Gospodarczego do ich wprowadzenia oraz wiążąc po raz kolejny instytucje ubezpieczeniowe poszczególnych państw członkowskich w spójny i w miarę efektywny system ukie-
runkowany na udzielanie pomocy poszkodowanym.

Spśród wielu nowych regulacji i rozwiązań w tym zakresie na uwagę zasługuje wprowadzenie skargi bezpośredniej wobec ubezpieczyciela sprawy wypadku (*actio directa*)⁵¹.

⁴⁸ W doktrynie i orzecznictwie już od dawna przedmiotem dyskusji jest kwestia, czy poszkodowany może być — w kontekście ubezpieczenia OC — traktowany jako osoba trzecia, na której rzecz zawarto umowę ubezpieczenia. Sąd Najwyższy zaprzeczał istnieniu takiej możliwości, np. w uzasadnieniu uchwały SN z dnia 24 stycznia 1972 r., III CZP 74/71. OSNC nr 7—8, poz. 122. Pogląd odmienny wyrażony został np. w wyroku SN z dnia 26 września 1969 r., II CR 495/69. OSNC 1970, nr 7—8, poz. 136. Część autorów skłaniała się ku stanowisku, że uzasadnieniem bezpośredniego roszczenia poszkodowanego przeciw zakładowi ubezpieczeń jest konstrukcja umowy o świadczenie na rzecz osoby trzeciej; zob. A. Wąsiewicz: *Odpowiedzialność cywilna za wypadki samochodowe na tle obowiązkowego ubezpieczenia*. Warszawa 1969, s. 225; Z.K. Nowakowski, A. Wąsiewicz: *Prawo ubezpieczeń majątkowych i osobowych*. Warszawa—Poznań 1974, s. 144—145; A. Szpunar: *Dochodzenie roszczeń...*, s. 7—8; A. Kubas: *Umowa na rzecz osoby trzeciej*. Kraków 1976, s. 38. Poglądy przeciwne głosili m.in.: E. Kowalewski: *Ubezpieczenie odpowiedzialności cywilnej...*, s. 160—161, 169—170; W. Mogilski: *Umowa ubezpieczenia na rzecz osoby trzeciej*. W: *Ubezpieczenia w gospodarce rynkowej*. Red. A. Wąsiewicz. Bydgoszcz 1994, s. 83.

⁴⁹ Ich rola jest widoczna wszędzie tam, gdzie stanowione prawo wspólnotowe bądź judykatura ETS odwołuje się (bezpośrednio lub pośrednio) do celów (rezultatów), funkcji czy efektywności rozwiązań wspólnotowych. Szerzej A.G. Toth: *The Oxford encyclopedia of European Community law*. T. 1. Oxford 1991, s. 539—540.

⁵⁰ Dyrektywa 2000/26/EC Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 16 maja 2000 r. w sprawie zbliżenia ustaw państw członkowskich dotyczących ubezpieczenia odpowiedzialności cywilnej w związku z używaniem pojazdów mechanicznych i zmieniająca Dyrektywy 73/239/EEC i 88/357/EEC (czwarta dyrektywa w sprawie ubezpieczeń komunikacyjnych). Obszernie na ten temat zob. M. Wichtowski: *Czwarta Dyrektywa w sprawie ubezpieczeń komunikacyjnych — nowe wyzwanie dla europejskiego i polskiego rynku ubezpieczeniowego*. „Prawo Asekuracyjne” 2001, nr 2.

⁵¹ Zob. art. 3 Dyrektywy.

Przyjęcie postanowień czwartej dyrektywy stanowiło przełomowy moment w rozwoju gwarancji dla poszkodowanych. W dniu 11 czerwca 2007 r. weszła w życie piąta dyrektywa⁵², której celem było podniesienie poziomu ochrony interesów ubezpieczonych posiadaczy pojazdów mechanicznych, jak również ochrony poszkodowanych w wypadkach komunikacyjnych, niezależnie od miejsca zdarzenia powodującego powstanie roszczeń wobec zakładu ubezpieczeń, w którym sprawca był ubezpieczony. Tytułem wzmocnienia gwarancji dla poszkodowanych dyrektywa przewiduje w pkt. 24. preambuły zapewnienie poszkodowanemu możliwości dochodzenia roszczeń w drodze powództwa przeciwko zagranicznemu ubezpieczycielowi sprawcy wypadku przed sądem państwa właściwego dla miejsca zamieszkania. W istocie piąta dyrektywa nie wprowadza w tym przypadku żadnej zmiany w dotychczasowym zakresie uprawnień poszkodowanych, jak również nie zmienia żadnych obowiązujących wcześniej regulacji. Stanowi jedynie przypomnienie o wprowadzonej Rozporządzeniem Rady regulacji i jej obowiązywanie wynika wprost z prawa wspólnotowego, nie wymagając implementacji do prawa wewnętrznego krajów członkowskich. W praktycznym ujęciu umożliwia poszkodowanym dochodzenie swych roszczeń w drodze powództwa cywilnego przeciwko zagranicznym zakładom ubezpieczeń przed sądami krajowymi, jednak na podstawie prawa materialnego właściwego dla miejsca zdarzenia (z zastosowaniem odpowiednich norm kolizyjnych)⁵³.

Przytoczone rozważania pozwalają na wyciągnięcie ostatecznego wniosku, iż przyjęta przez ETS wykładnia art. 11 Rozporządzenia 44/2001 wydaje się trafna. Zapatrywanie ETS sprowadza się do słusznej argumentacji, że odesłanie w art. 11 ust. 2 Rozporządzenia 44/2001 do art. 9 ust. 1 lit. b tego Rozporządzenia należy interpretować w ten sposób, że poszkodowany może wytoczyć powództwo bezpośrednio przeciwko ubezpieczycielowi przed sądem państwa członkowskiego, w którym poszkodowany ma miejsce zamieszkania, o ile takie bezpośrednie powództwo jest dopuszczalne i ubezpieczyciel ma siedzibę na terytorium jednego z państw członkowskich.

⁵² Dyrektywa 2005/14/WE Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 11 maja 2005 r. zmieniająca Dyrektywy Rady 72/166/EWG, 84/5/EWG, 88/357/EWG i 90/232/EWG oraz Dyrektywę 2000/26/WE Parlamentu Europejskiego i Rady dotyczącą ubezpieczenia w zakresie odpowiedzialności cywilnej za szkody powstałe w związku z ruchem pojazdów mechanicznych — piąta dyrektywa.

⁵³ Szerzej M. Wichtowski: *Wybrane aspekty praktycznej ochrony konsumenta w świetle Systemu Zielonej Karty oraz Czwartej i Piątej Dyrektywy Komunikacyjnej*. „Prawo Asekuracyjne” 2007, nr 4, s. 55 i nast.